

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาแนวคิดทางปรัชญาของนักคิดคนหนึ่งๆนั้น ทำให้เราทราบถึงคำตอบของเขาที่มีต่อปัญหาต่างๆทางปรัชญา ซึ่งมีปัญหาที่เกิดขึ้นมาใหม่แต่เป็นปัญหาเดียวกันกับที่นักคิดในยุคก่อนๆ พยายามที่จะค้นหาคำตอบมาแล้วทั้งสิ้น เช่น อะไรคือความจริง อะไรคือสาระที่แท้จริงของมนุษย์ อะไรคือความรู้ที่แท้จริง อะไรคือจุดมุ่งหมายสูงสุดของชีวิต เป็นต้น ปัญหาเหล่านี้จัดเป็นปัญหาทางปรัชญาที่มีเนื้อหาครอบคลุมใน 3 สาขาวิชาได้แก่ อภิปรัชญา (Metaphysics) ญาณวิทยา (Epistemology) และจริยศาสตร์ (Ethics) ซึ่งทั้ง 3 สาขาวิชานี้จะมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องและสอดคล้องกันจนก่อให้เกิดเป็นระบบความคิดขึ้นมา เพื่อการดำรงชีวิตอยู่อย่างมีจุดมุ่งหมายและหลักการที่ดี ดังนั้นการศึกษาแนวคิดทางปรัชญาของผู้ใด ย่อมทำให้ทราบถึงระบบความคิดทางปรัชญาที่ชัดเจน และอาจทำให้ทราบถึงอิทธิพลจากแนวคิดทางปรัชญาของผู้ที่มีต่อนักคิดในยุคต่อๆ มา นอกจากนี้ยังเป็นการให้เกียรติและยกย่องภูมิปัญญาของท่านผู้นั้นในฐานะที่เป็นผู้จุดประกายทางปัญญาให้แก่ผู้อื่นอีกด้วย

สมักร บุราวาศ (พ.ศ. 2459-2518) ได้ชื่อว่าเป็นผู้บุกเบิกวิชาปรัชญาและวางรากฐานการเรียนการสอนวิชาปรัชญาของประเทศไทย แม้ว่าเขาจะสำเร็จการศึกษาทางด้านธรณีวิทยาจากมหาวิทยาลัยลอนดอน ประเทศอังกฤษ แต่ด้วยความสนใจทางด้านปรัชญาและศาสนาอย่างลึกซึ้งเป็นพิเศษจนได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งราชบัณฑิตสาขาอภิปรัชญา และยังได้สร้างผลงานทางปรัชญาที่สำคัญๆหลายเล่มได้แก่ พุทธปรัชญามองจากทฤษฎะทางวิทยาศาสตร์ (พ.ศ. 2496) ปรัชญาของลัทธิเต๋า (พ.ศ. 2497) วิทยาศาสตร์ใหม่และพระศรีอารย (พ.ศ. 2497) ปัญญา (พ.ศ. 2497) จิตวิทยาและการทำใจทางพุทธศาสนา (พ.ศ. 2498) พุทธปรัชญา 25 ศตวรรษ (พ.ศ. 2500) วิชาปรัชญา (พ.ศ. 2511) ปรัชญาพราหมณ์ในสมัยพุทธกาล (พ.ศ. 2516) เป็นต้น จนผลงานดังกล่าวได้เป็นที่ยอมรับของผู้แสวงหาปัญญาทั้งหลาย และเป็นส่วนหนึ่งในการจุดประกายความคิดให้กับสังคมไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของพุทธปรัชญาที่สามารถเข้าถึงได้ในทุกชนชั้น

สมักร บุราวาศ ในฐานะเป็นนักคิดชั้นนำของไทย ได้รับการกล่าวถึงจากนักคิดคนสำคัญในยุคต่อๆมา ดังเช่น ศ.นพ. ประเวศ วะสี ผู้ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นนักคิดอาวุโสคนสำคัญของไทยได้

กล่าวถึงผลงานของสมักร บุราวาศว่า “งานของสมักร บุราวาศเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้คนไทยได้ใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างฐานทางปัญญา เนื่องจากสังคมที่ขาดฐานทางปัญญาย่อมวิบัติ มนุษยชาติถ้าขาดปัญญาย่อมวิฤติ”¹

ศาสตราจารย์แสง จันทรงาม ผู้มีความรู้ลึกซึ้งทางด้านศาสนาคนสำคัญของไทยและเป็นพระนิสิตรุ่นแรกของสมักร บุราวาศ ครั้งที่ได้รับเกียรติให้เข้าสอนวิชาปรัชญาในมหาวิทยาลัยราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงฆ์ กล่าวถึงลักษณะเด่นของสมักร บุราวาศว่า “สมักร บุราวาศ เป็นนักเขียนที่มีความแตกต่างจากนักเขียนพุทธปรัชญาคณอื่น ๆ คือ เป็นผู้มีความรู้ลึกซึ้งทั้งทางด้านวิทยาศาสตร์และพุทธปรัชญา อีกทั้งยังได้ประสานความรู้ทั้งสองแบบได้อย่างน่าสนใจ นอกจากนี้โดยลักษณะนิสัยเป็นผู้มีความน่าเคารพ น่าเชื่อถือการวิพากษ์วิจารณ์อาศัยหลักวิชาการเป็นเกณฑ์แนวงานเขียนเป็นเชิงกระตุ้นความคิดและมุมมองใหม่ในทางปรัชญาและศาสนาซึ่งผิดไปจากมุมมองที่เป็นประเพณีนิยมที่สืบทอดกันมา ลักษณะดังกล่าวนี้มีผลกระทบต่อความคิดของคนไทยจนถึงทุกวันนี้”²

ดร. สมภาร พรหมทา ผู้มีความรู้ด้านปรัชญาคณหนึ่งของไทยกล่าวถึงสมักร บุราวาศ ว่า “สมักร บุราวาศ จัดเป็นนักปรัชญาที่แท้จริงของไทยเนื่องจากเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติ 2 อย่างคือ ความไม่พอใจเมื่อเกิดภาวะที่คนในสังคมไม่สนใจปัญหาที่กำลังเกิดขึ้น และความกระตือรือร้นที่จะเผยแพร่ปรัชญาแก่คนทั่วไป”³

การนำเสนอความคิดทางปรัชญาที่ผ่านมานั้น หากพิจารณาถึงรูปแบบและกรอบความคิดที่สำคัญทางปรัชญาโดยอาศัยองค์ประกอบเช่น หลักการ วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการคิดสามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่มคือ 1. กลุ่มประจักษ์นิยม (Empiricism) ซึ่งถือหลักการอ้างเหตุผลแบบอุปนัย (Inductive) ซึ่งเริ่มจากการสังเกตทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงเชิงเดียว (Fact) นำไปสู่การตั้งสมมติฐาน ตรวจสอบสมมติฐานบนพื้นฐานของประสบการณ์จนได้ข้อสรุป แล้วจึงตั้งเป็นทฤษฎีสากลต่อไป 2. กลุ่มเหตุผลนิยม (Rationalism) ซึ่งจะถือหลักการอ้างเหตุผลแบบนิรนัย

¹ประเวศ วะสี, “คำนำ”. ใน ปัญญา (จุดกำเนิดและวิวัฒนาการทางปัญญาของมนุษยชาติ) (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สยาม, 2537), หน้า 7-8.

²สัมภาษณ์ แสง จันทรงาม, ศาสตราจารย์และอาจารย์พิเศษประจำภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (เก็บข้อมูลจากการสนทนาที่ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มีนาคม 2541).

³ภรณ์เพชร พิสุทธิ, สมักร บุราวาศ : อัจฉริยะปรัชญาผู้ถูกกลืนเลือน. มติชนรายวัน, 20 (7180) : หน้า 17, 20.

(Deductive) กล่าวคือ การมองว่ามนุษย์เกิดมาพร้อม ๆ กับความรู้สากลที่อยู่ภายในจิตของมนุษย์อยู่แล้ว (a priori) การค้นหาความจริงทำได้โดยใช้วิธีการใช้ตรรกแบบนิรนัยผสมกับการหยั่งรู้ (Intuition) นักคิดในกลุ่มนี้เชื่อว่าความจริงที่ได้จากประสาทสัมผัสทั้ง 5 นั้น ไม่เพียงพอที่จะเข้าถึงความจริงสูงสุดได้ เพราะการรับรู้ความจริงในระดับที่ใช้ประสาทสัมผัสเป็นฐานอาจเกิดความคิดผิดพลาดและไม่สมบูรณ์ได้ ดังนั้นการเข้าถึงความจริงสากลได้นั้นต้องอาศัยวิธีการอนุมานมาช่วยในกรณีที่เหนือกว่าการใช้ผัสสะจะหยั่งถึง

แม้ว่าในปัจจุบันเราจะพบความหลากหลายของกลุ่มความคิดในวงการศึกษาปรัชญา แต่ก็ยังเป็นเพียงกลุ่มความคิดที่แตกแขนงออกมาจากกลุ่มหลัก 2 กลุ่มนั้นเราจึงไม่จำเป็นต้องแบ่งย่อยออกไปศึกษา โดยทั่วไปเราเชื่อว่าแนวคิดทางปรัชญาของนักคิดคนหนึ่งย่อมแสดงให้เห็นถึงรูปแบบและกรอบความคิดทางปรัชญาที่เด่นชัดของเขาได้ ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะศึกษาแนวคิดทางปรัชญาจากผลงานที่สำคัญของสมักร บวรราช เพื่อที่จะได้ทราบถึงรูปแบบและกรอบความคิดทางปรัชญาที่ชัดเจนที่สุดของเขา

1.2 สรุปสาระสำคัญจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาค้นคว้าในเบื้องต้นยังไม่ปรากฏงานวิจัยที่ชัดเจนเกี่ยวกับแนวคิดเชิงปรัชญาของสมักร บวรราช แต่อย่างไรก็ตามมีงานวิจัยที่สามารถนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาแนวคิดของปรัชญา ซึ่งพอจะสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

1. นิรมล ทัพเวช. การวิเคราะห์เชิงปรัชญาเรื่องไตรภูมิพระร่วง, 2524. วิทยานิพนธ์นี้ ผู้วิจัยศึกษาแนวคิดทางปรัชญาใน “ไตรภูมิพระร่วง” โดยนำมาตรการสากลในระบบปรัชญามาเป็นเกณฑ์ในการจัดเนื้อหา ได้แก่ เนื้อหาทางอภิปรัชญา เนื้อหาทางญาณวิทยา เนื้อหาทางจริยศาสตร์ผลที่ได้รับจากการวิจัยพบว่าไตรภูมิพระร่วงได้เสนอเนื้อหาทางปรัชญาด้านต่าง ๆ ซึ่งเป็นการวางฐานแนวคิดทางการเมืองของไทยในสมัยสุโขทัย และยังเป็นค่านิยมซึ่งมีอิทธิพลต่อคนไทยมาจนถึงทุกวันนี้

2. นัยนา นาควัชร. การศึกษาแนวคิดเชิงปรัชญาในภายิตไทย, 2531. วิทยานิพนธ์นี้ได้นำภายิตไทยมาจัดระบบตามหลักวิชาการสากลทางปรัชญาได้แก่ อภิปรัชญา ญาณวิทยา จริยศาสตร์ผลที่ได้รับจากการศึกษาทำให้ทราบว่า ในภายิตไทยมีเนื้อหาทางปรัชญาอันถือได้ว่าเป็นปรัชญาไทยที่สำคัญและเป็นข้อมูลทางวิชาการที่จะนำไปสู่การศึกษาปรัชญาไทยต่อไป

3. สมพิศ ศรีประไพ. วิเคราะห์ปรัชญาประจักษ์นิยมแบบจัดของวิลเลียม เจมส์, 2521. วิทยานิพนธ์นี้ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดสำคัญๆ ในปรัชญาประจักษ์นิยมแบบจัดของเจมส์ในด้านอภิปรัชญา และทฤษฎีความรู้ เพื่อวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างความคิดของเจมส์กับประจักษ์นิยมแบบเดิม นอกจากนี้ยังได้ศึกษาลักษณะของประสบการณ์ทางศาสนาในทรรศนะของเขาอีกด้วย

4. สมใจยิ่ง คงประเสริฐ. การศึกษาเชิงวิจารณ์ความคิดของ เอ.เจ. แอร์ เกี่ยวกับอภิปรัชญา, 2538. วิทยานิพนธ์นี้ผู้วิจัยศึกษาทฤษฎีทางอภิปรัชญาของแอร์ และผลกระทบที่มีต่อวิชาการทางปรัชญาร่วมสมัย ผลที่ได้รับจากการศึกษาพบว่าแอร์ปฏิเสธอภิปรัชญาเนื่องจากเขามีทรรศนะว่าสิ่งที่แท้จริงจะต้องเป็นสิ่งที่พบได้ในโลกแห่งประสบการณ์เท่านั้น และภาษาเป็นเครื่องมือที่ใช้สื่อความหมายข้อเท็จจริงในโลกแห่งผัสสะโดยมีความหมายเป็นข้อความวิเคราะห์กับข้อความสังเคราะห์ความหมายของข้อความ 2 ประเภทนี้ คือ ความสามารถในการทดสอบความจริงเท็จ

จากสาระสำคัญของงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้น ผู้วิจัยได้นำวิธีการศึกษาเชิงปรัชญาและการวิเคราะห์แนวคิดของนักปรัชญามาใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เพื่อให้งานวิจัยชิ้นนี้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

1.3 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อศึกษาแนวคิดทางปรัชญาจากผลงานของ สมักร บุรวาส

1.4 ประโยชน์ที่จะได้รับจากการศึกษา

1. ทำให้ทราบแนวคิดทางปรัชญาของสมักร บุรวาส
2. ทำให้ทราบถึงหลักการทางปรัชญาของสมักร บุรวาส
3. ทำให้ทราบถึงอิทธิพลจากแนวคิดทางปรัชญาของสมักร บุรวาสที่มีต่อแนวคิดของนักคิดไทยในยุคต่อมา
4. เพื่อเป็นการเชิดชูภูมิปัญญาของ สมักร บุรวาส ในฐานะนักคิดของไทย

1.5 แผนดำเนินการ ขอบเขต และวิธีการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นการศึกษาความคิดทางปรัชญาของสมักร บุราวาศ โดยมีแผนดำเนินการวิจัย ขอบเขตการวิจัยและวิธีการวิจัยดังต่อไปนี้

1.5.1 แผนดำเนินการวิจัย

- ศึกษาค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้อง
- เก็บรวบรวมข้อมูลจากหนังสือเอกสาร และงานวิจัยต่าง ๆ
- นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหา
- สรุปผลที่ได้จากการศึกษา ตรวจสอบข้อผิดพลาดและจัดวางรูปแบบ

1.5.2 ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้ศึกษาจากผลงานทางปรัชญาที่สำคัญของสมักร บุราวาศ ซึ่งมี ดังนี้

1. พุทธปรัชญา มองจากทรรศนะทางวิทยาศาสตร์
2. วิทยาศาสตร์ใหม่และพระศรีอารย
3. ปัญญา
4. พัฒนาการแห่งพุทธปรัชญา : ปรัชญาของสิทธิถณะ
5. จิตวิทยาและการทำใจทางพุทธศาสนา
6. พุทธปรัชญา 25 ศตวรรษ
7. วิชาปรัชญา
8. ปรัชญาพราหมณ์ในสมัยพุทธกาล
9. วัฒนธรรมไต่-จีน

1.5.3 วิธีการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยจะศึกษาผลงานทางปรัชญาของสมักร บุราวาศ แล้ววิเคราะห์ความคิดทางปรัชญาโดยพิจารณาถึงรูปแบบและกรอบความคิดที่สำคัญทางปรัชญาเป็นเกณฑ์ตัดสินว่าความคิดของเขาสามารถที่จะจัดอยู่ในกลุ่มประจักษ์นิยม หรือกลุ่มเหตุผลนิยม